

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

RAPPORT 2017: 10

Uppföljning av investeringsbidraget till allmänna samlingslokaler

Uppföljning av investeringsbidraget till allmänna samlings- lokaler

Titel: Uppföljning av investeringsbidraget till allmänna samlingslokaler
Rapportnummer: 2017:10
Utgivare: Boverket, april, 217
Upplaga: 1
Tryck: Boverket internt
ISBN tryck: 978-91-7563-446-3
ISBN pdf: 978-91-7563-447-0
Sökord: Investeringsbidrag, allmänna samlingslokaler, statistik,
uppföljning, utvärdering, slutsatser
Diarienummer: 3.4.1 1238/2016

Rapporten kan beställas från Boverket.

Webbplats: www.boverket.se/publikationer
E-post: publikationsservice@boverket.se
Telefon: 0455-35 30 00
Postadress: Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona

Rapporten finns i pdf-format på Boverkets webbplats.
Den kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Förord

Det statliga investeringsbidraget till allmänna samlingslokaler har funnits sedan 1942. Bidraget är även idag betydelsefullt för de föreningsdrivna lokalerna, som utgör viktiga mötesplatser både på landsbygden och i städerna. Denna rapport beskriver hur investeringsbidraget har fördelats under åren 2005-2016 och visar att det denna period, precis som tidigare, varit ett mycket högt söktryck på bidragsmedlen. Likaså har även under det senaste decenniet en ytterst liten del av stödet getts till storstäder och socioekonomiskt utsatta orter.

Efter rapportens färdigställande har vissa förändringar skett. Inför budgetåret 2017 har regeringen beslutat om ett utökat anslag för bidrag till allmänna samlingslokaler. I enlighet med den nya förordningen, förordning (2016:1367) om statsbidrag till allmänna samlingslokaler, ska Boverket nu särskilt prioritera ansökningar som gäller lokaler i socioekonomiskt utsatta bostadsområden samt lokaler för ungdomar. Boverket ska fortsättningsvis lämna årliga redogörelser för bidragets användning och effekter. Regleringsbrevet för 2017 ger också Boverket i uppdrag att redogöra för hur myndigheten arbetar utifrån de nya målsättningarna. Den nu gjorda uppföljningen bidrar med kunskap och underlag till det redovisningsuppdraget. Rapporten är sammanställd av Elisabeth Lindberg.

Karlskrona mars 2017

Per Lindkvist
enhetschef

Innehåll

Uppdraget	5
Sammanfattning	6
Efterfrågan på investeringsbidraget är fortsatt hög	6
Bidraget går till riksorganisationerna och till de mindre orterna	7
Andra förutsättningar i storstäder och förorter	8
Inledning	10
Boverkets stöd till allmänna samlingslokaler	10
Riksorganisationer för samlingslokalhållande organisationer	10
Oorganiserade sökandegrupper	12
Statistik, diagram och resultat	13
Det undersökta materialet	13
Frågeställningar till materialet	14
Statistiken i sammanfattning	15
Total efterfrågan på investeringsstödet	16
Antal ansökningar och sökta bidragsbelopp per sökandegrupp	18
Investeringsstödet fördelning 2005-2016	21
Bidragsmedlens geografiska fördelning mellan de 21 länen	24
De vanligaste typerna av projekt och byggnadsåtgärder	25
Mindre projekt får lättare bidrag	26
Ett fåtal investeringsbidrag går till socioekonomiskt utsatta orter och bostadsområden	27

Uppdraget

Denna uppföljning av investeringsbidraget till allmänna samlingslokaler är initierad av enheten för styrmedel och fastighetsekonomi och svarar mot Boverkets generella instruktion att utveckla, följa upp och utvärdera de stöd som myndigheten administrerar. Stödet till allmänna samlingslokaler är en del av regeringens politik för det civila samhället, vilken har som övergripande mål att förbättra villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin. Uppföljningen knyter också an till Boverkets strategiska mål om att ”Fler urbana miljöer svarar mot människors behov av en fungerande vardag”. I den rådande bostadssituationen, med behov av en snabb utbyggnad av bostadsområden och stadsdelar, är det angeläget att även skapa livsmiljöer av hög kvalitet där öppna och tillgängliga mötesplatser är en viktig komponent.

Parallellt pågår det ett utvecklingsarbete för att förbättra och uppdatera Boverkets administrativa processer och rutiner rörande bidragen till allmänna samlingslokaler, både internt och i förhållande till stödets målgrupper. Den här aktuella uppföljningen fokuserar dock på bidragets fördelning och förutsättningar under den senaste tioårsperioden.

Sammanfattning

Efterfrågan på investeringsbidraget är fortsatt hög

Antalet ansökningar om investeringsbidrag har ökat avsevärt under perioden 2005-2016. En dryg tredjedel av ansökningarna under denna tid har beviljats, vilket är något mindre än tidigare. Samtidigt har det årliga anslaget för investeringsstödet legat på samma nivå sedan slutet av 1990-talet medan det under tidigt 1990-tal låg på betydligt högre nivåer. De flesta åren har anslaget kunnat användas fullt ut och det har i genomsnitt räckt till en fjärdedel av det sammanlagt sökta beloppet. Under det senaste året har delar av anslaget reserverats för Boverkets administrativa kostnader, i enlighet med nya instruktioner i regleringsbrevet.

Eftersom beslut om bidragstilldelning tas vid ett enda tillfälle per år, ställs alla ansökningar då mot varandra i hård konkurrens. Av samtliga ansökningar är det bara ett fåtal som av olika anledningar faller bort innan dess. Orsaken till det kan vara att den sökande eller den aktuella lokalen inte uppfyller kriterierna för att få bidraget. Andra formella skäl kan vara att ansökan inte blir kompletterad i tid eller att det obligatoriska beslutet om medfinansieringen från kommunen uteblir. Kommunens beslut indikerar dessutom om det finns ett behov av den aktuella samlingslokalen på orten. Men en stor andel godkända, kompletta och välmotiverade ansökningar måste årligen avslås på grund av bristande medel.

Undersökningen visar också att det fortfarande är de mindre samlingslokaler som gynnas av investeringsstödet. Med det begränsade anslaget kan det ligga nära till hands att en praxis utvecklas där man vill ge bifall till så många ansökningar som möjligt. Denna princip stärks bland annat av nuvarande budgetregler som medger små möjligheter till anslagssparande, vilket i sin tur gör det säkrare att satsa på mindre projekt som kan genomföras och utbetalas inom anslagsåret. Därtill kommer den bestämmelse som begränsar den bidragsberättigande lokalytan till 1000 kvadratmeter. Det kan leda till att ansökningar från föreningar med större lokaler, och därmed högre projektkostnader, inte får bidrag. Bakgrunden till bestämmelsen var bland annat att underlätta för nya och mindre lokaler i storstäder och förortsområden men så har alltså inte skett. Möjligen har begränsningen bidragit till att större samlingslokaler som finns i dessa stadsdelar haft svårare att ta del av bidraget.

Bidraget går till riksorganisationerna och till de mindre orterna

De föreningar som söker investeringsbidraget kategoriseras av Boverket efter sin organisationstillhörighet. De sökande tillhör antingen någon av de samlingslokalägande riksorganisationerna Bygdegårdarnas Riksförbund (BR), Folkets Hus och Parker (FHP) eller Våra Gårdar (VG), eller är inte medlem i någon av dessa och hänförs då till gruppen ”övriga”. Statistiken visar att det nu liksom tidigare är riksorganisationernas medlemmar som prioriteras i bidragsgivningen och att det är bygdegårdarna som får allra störst andel av sina ansökningar beviljade. Det innebär också att bidraget främst går till samlingslokaler på landsbygden och i mindre orter.

De tre riksorganisationerna har en särskild roll i sammanhanget genom en nära samverkan som genom åren har byggts upp mellan dem och den bidragsgivande myndigheten. Dessa folkrörelseförankrade organisationer har tidigare haft egna representanter i samlingslokaldelegationen. De delar även på ett årligt organisationsbidrag från Boverket för sitt rådgivnings- och utvecklingsarbete gentemot sina medlemmar. Riksorganisationernas arbete och deras samlade kunskap om den ideella sektorns verksamheter och villkor har på ett avgörande vis främjat bidragets syfte att stöda medborgardrivet samhällsengagemang och demokratiarbete runt om i landet.

Den sökandegrupp som proportionerligt räknat har fått flest avslag på sina ansökningar genom åren är de sökande som inte tillhör någon riksorganisation, det vill säga gruppen ”övriga”. När stödet till allmänna samlingslokaler infördes på 1940-talet var det troligen mycket få icke organiserade föreningar som sökte bidraget, men från 1990-talet och framåt har denna kategori stadigt vuxit och är nu i majoritet bland de sökande.

En förklaring till att ansökningar från gruppen ”övriga” så ofta får avslag kan vara mindre kännedom om ansökningsprocessen, i kombination med brist på stöd och hjälp av det slag som övriga grupper kunnat få från sin riksorganisation. Frånvaron av support kan ge sämre förutsättningar att ta fram kompletta och väl genomarbetade ansökningshandlingar. Samlingslokaldelegationen måste varje år göra långtgående prioriteringar i sina beslut om bidragsfördelning och i den processen kan det möjligen tyckas mest effektivt att satsa på välbekanta sökande, här alltså föreningar anslutna till någon av riksorganisationerna. Det ska i sammanhanget dock betonas att riksorganisationerna numera har en betydligt mer heterogen grupp medlemmar än under tidigare perioder och att alla enskilda sökande bör bedömas utifrån just sina kvalifikationer.

Andra förutsättningar i storstäder och förorter

Att investeringsstödet i väldigt liten omfattning fördelas till storstäder och förortsområden är ett faktum som har påpekats under lång tid, bland annat i flera utredningar. Redan 1955 års utredning¹ understryker medborgarnas behov av gemensamma lokaler för aktivitet och för folkbildningsarbete både i stad och på landsbygd. Utredningen framhåller att ”icke minst gäller det de nya stadsdelar som vuxit upp kring städerna under det senaste årtiondets starka stadsbildning och som utan tillgång till nödvändiga gemensamhetslokaler för här angivna ändamål lätt blir otrivsamma och kulturellt torftiga sovstäder.” Även den senaste större utredningen från 2003² fastslår att frågan om fler samlingslokaler i storstadsområden och större tätorters ytterområden är särskilt angelägen. Den genomlysning som nu är gjord visar att investeringsbidraget inte heller åren 2005-2016 har fördelats till dessa stadsdelar.

Tidigare har bristen på samlingslokaler vid olika tidpunkter beskrivits i relation till de större städernas ytterområden och framförallt de storskaliga hyreshusområden som just då har varit nybyggda. Allmänna samlingslokaler har i de sammanhangen betraktats som en viktig resurs för att skapa social gemenskap, samhörighet och engagemang. I ett nutida sammanhang är det mer relevant att beskriva behovet utifrån rådande sociala och ekonomiska omständigheter bland befolkningen i ett visst område, snarare än utifrån bebyggelsens läge och karaktär. Det är mer rättvisande att tala om en generell avsaknad av samlingslokaler i stadsdelar och bostadsområden som är socioekonomiskt utsatta, eller annorlunda uttryckt har stora socioekonomiska utmaningar.

Många sådana utsatta orter ligger inom de tre storstadsregionerna, vilka i sig utgör omfattande geografiska områden med stora variationer i demografiska och socioekonomiska förhållanden. I den här undersökningen har vi bedömt bidragsutfallet över hela landet till bostadsområden där den officiella statistiken visar på en låg köpkraft hos mer än hälften av befolkningen, samtidigt som deltagandet i det senaste riksdagsvalet var lågt. Områden som utmärks av båda dessa kriterier på utanförskap i samhället finns framförallt i storstäder och förorter och vi har kunnat konstatera att endast en procent av de beviljade investeringsbidragen går dit. Det innebär att det demokratistödande syftet med det statliga stödet till allmänna samlingslokaler inte uppfylls i områden där det är som mest angeläget.

Förutom de begränsade bidragsmedlen finns det flera andra skäl till att stödet inte har förmått möta behovet av fler tillgängliga och öppna mö-

¹ Samlingslokaler, SOU 1955:28, Bostadskollektiva kommitténs betänkande IV

² Allmänna samlingslokaler – demokrati kultur utveckling, SOU 2003:118

tesplatser i stadsdelar med stora socio-ekonomiska utmaningar och brist på samhällsservice i största allmänhet. På dessa orter är det ont om såväl befintliga samlingslokaler som lokaler som skulle vara lämpliga att använda för ändamålet. Ofta saknas också den typ av traditionellt svenskt föreningsliv som bidragen ursprungligen är konstruerade för och som har varit förutsättningen för föreningsdrivna samlingslokaler. Ett sådant utgångsläge ska jämföras med de mer socialt sammanhållna orter som har ett etablerat föreningsliv och där det redan finns samlingslokaler och i många fall en bebyggelsestruktur som gör det lättare att bygga nya lokaler eller utveckla de befintliga.

I områden utan de förutsättningarna, eller där man kanske organiserar sig i mer informellt sammanhållna grupper, kan det vara själva tillgången till en samlingslokal som ger möjlighet att utveckla gemensamma intressen och verksamheter. För att få till fler allmänna samlingslokaler i utsatta stadsdelar och bostadsområden krävs det, förutom bidragsmedel, troligen ett mycket aktivt mobiliseringsarbete med flera samverkande parter där civilsamhällets etablerade organisationer spelar en viktig roll.

Inledning

Boverkets stöd till allmänna samlingslokaler

Boverkets stöd till allmänna samlingslokaler är idag en del av regeringens politik för det civila samhället, som 2010 ersatte den tidigare folkrörelsepolitiken. Det årliga anslaget som till och med 2016 var drygt 32 000tkr, ingår i statens budget för det civila samhället inom utgiftsområde 17; kultur, medier, trossamfund och fritid och omfattar både investeringsbidraget och verksamhetsutvecklingsbidraget till allmänna samlingslokaler. Investeringsstödet består idag enbart av bidrag medan det i tidigare perioder även har omfattat olika typer av lånemedel, bland annat som bostadslån till närlokaler i bostadsområden.

Det statliga stödet till allmänna samlingslokaler har en lång historia och en bred politisk förankring. Stödet inrättades år 1942 för att föreningslivet skulle ges ökade möjligheter att anordna nya samlingslokaler samt underhålla sina redan befintliga lokaler. Vid den tidpunkten var folkrörelsetraditionen väl etablerad i landet och föreningslivets stora betydelse för medborgerligt engagemang var erkänd. Statsbidragets syfte formulerades till en början ifrån behovet av samlingslokaler för alla typer av sammankomster, alltså inte bara fackliga och politiska, samt folkbildningens behov av lokaler. Senare utvidgades syftet till att gälla även mer allmänna kultur- och fritidsaktiviteter liksom behovet av öppna lokaler för debatt och spontana aktiviteter utanför det organiserade föreningslivets ramar.

Sedan 1973 tas besluten om bidragets fördelning av en särskild samlingslokaldelegation knuten till den myndighet som handlägger stöden, vilket vid den tiden var Bostadsstyrelsen. Delegationen utses av regeringen och den ursprungliga tanken var att ledamöterna skulle representera de tre samlingslokaläggande riksorganisationerna, kommunerna, bildningsförbunden, statens kulturråd och den dåvarande Bostadsstyrelsen. Idag är riksorganisationerna inte längre direkt representerade i delegationen och Boverket saknas för närvarande bland ledamöterna.

Riksorganisationer för samlingslokalhållande organisationer

De tre riksorganisationerna Bygdegårdarnas riksförbund, Våra Gårdar och Folkets Hus och Parker har djupa rötter i de svenska folkrörelserna och samlar en stor del av de föreningsdrivna samlingslokalerna i landet. Deras medlemsföreningar är sedan gammalt en prioriterad målgrupp för investeringsstödet och genom åren har en nära samverkan upparbetats

mellan dessa organisationer och bidragsgivande myndighet. De föreningar som är anslutna till Bygdegårdarnas riksförbund har än idag en relativt likartad karaktär. Inom Folkets Hus och Parker och Våra Gårdar märks numera en större variation bland medlemsföreningarna, som förr nästan alltid hade direkt anknytning till arbetarrörelsen respektive nykterhetsrörelsen.

Riksorganisationerna är även mottagare av det organisationsbidrag som är kopplat till det statliga stödet till allmänna samlingslokaler. Organisationsbidraget ska bland annat användas för att ge råd och hjälp till medlemmarna i frågor som rör deras samlingslokaler, inklusive arbetet med ansökningar om statligt bidrag, men får också utnyttjas till mer övergripande utvecklingsarbeten. Idag ingår organisationsbidraget i anslaget för Boverkets verksamhetsutvecklingsbidrag för allmänna samlingslokaler.

Våra Gårdar

Våra Gårdar är nykterhetsrörelsens riksorganisation för samlingslokalhållande föreningar och har omkring 600 medlemmar. Organisationens målsättning är att skapa och värna alkoholfria och trygga mötesplatser dit alla är välkomna. Den bildades 1942 för att bistå sina medlemmar i frågor gällande deras fastigheter och lokaler. Tidigare ingick Våra Gårdars medlemsföreningar vanligen i något av de traditionella nykterhetsförbunden som exempelvis IOGT, NTO eller Blåbandsrörelsen. Numera finns det bland medlemmarna många fler typer av föreningar där tillgång till alkohol- och drogfria lokaler är av central betydelse, såsom KRIS (Kriminellas revansch i samhället), Scouterna och spelhobbyförbundet Sverok samt föreningar med muslimsk anknytning.

De flesta lokaler som är anslutna till Våra Gårdar är samlingslokaler för lokala föreningar. Men det finns även flera kursgårdar, konferensanläggningar, folkhögskolor, större kontorsfastigheter, studenthem, sommarhem och folkparker knutna till organisationen. Våra gårdar tillhandahåller också service till ett 50-tal biografer runt om i landet, till exempel hjälp med filmsättning, utbildning och information.

Folkets hus och parker

Riksorganisationen Folkets hus och parker har sin bakgrund i den fackliga, politiska arbetarrörelsen och fick sin nuvarande form år 2000 när Folkets Hus Riksorganisation, bildad 1932, slogs samman med Folkparkernas Centralorganisation som bildades redan 1905.

Folkets hus och parker har närmare 600 medlemsföreningar anslutna i sju distrikt. Av dessa är en stor del enskilda Folkets hus- eller byggnadsför-

eningar, som ofta tillkommit i gamla industriorter och andra samhällen där arbetarrörelsen tidigt varit stark. Till det kommer ett antal kulturhus och medborgarhus, framförallt i de större städerna och ofta i nära samverkan med kommunerna. På medlemslistan finns också enstaka idrottsföreningar och olika typer av samhällsföreningar på landsbygden och i mindre orter. Alla föreningar äger inte egna fastigheter utan vissa bedriver sin verksamhet i hyrda lokaler.

Bland riksorganisationens medlemmar finns flera folkparker och festivalföreningar samt 140 stycken biografteater som bland annat visar digitala direktsändningar av teater- och operaföreställningar från andra arenor.

Bygdegårdarnas Riksförbund

Bygdegårdarnas riksförbund bildades 1944 och omfattar föreningsdrivna bygdegårdar, bystugor och liknande, företrädesvis på landsbygden och med en stark lokal förankring. Bygdegårdsrörelsen, med sina rötter i landsbygdens folkrörelser, bygger på intressegemenskap och engagemang hos människorna i en specifik geografisk bygd. Riksförbundet är indelat i 24 distrikt och organiserar drygt 1400 samlingslokaler med cirka 200 000 enskilda medlemmar som är anslutna genom sina lokalföreningar.

Bygdegårdarnas verksamhet har utvecklats och delvis förändrats i takt med en minskad samhällsservice på landsbygden. Idag inrymmer många bygdegårdar exempelvis förskola, undervisningslokaler, servering, bibliotek eller fungerar som ombud för apotek, post och varuförmedling.

Åtta medlemsorganisationer är anslutna till Bygdegårdarnas riksförbund, nämligen Lantbrukarnas riksförbund, Centerpartiet, Centerkvinnorna, Centerpartiets Ungdomsförbund, Studieförbundet Vuxenskolan, Förbundet Vi Unga, Riksförbundet Sveriges 4H och Jordbrukare Ungdomens Förbund.

Oorganiserade sökandegrupper

De föreningar som söker investeringsbidraget men inte tillhör någon av riksorganisationerna här ovan, utgör kategorin ”övriga”. Denna sökandegrupp är den mest heterogena och hit räknas föreningar av vitt skilda slag. Bland dem finns exempelvis relativt nystartade samhällsföreningar på en mindre ort eller i ett bostadsområde. Flera är till namnet idrottsföreningar, kulturföreningar eller kyrkliga församlingar som har en bred verksamhet och många gånger driver den enda samlingslokalen på sin ort. Till gruppen räknas också föreningar eller paraplyorganisationer där den bärande idén är just att driva ett öppet föreningshus eller erbjuda samlingslokaler i ett område där sådana saknas.

Statistik, diagram och resultat

De resultat och diagram som presenteras i detta avsnitt bygger på de uppgifter som finns lagrade i Bofinc, som är Boverkets administrativa bidragshanteringssystem sedan drygt tio år tillbaka. De uppmättningsdata som är tillgängliga i Bofinc bygger i sin tur på de administrativa uppgifter som registrerats där i olika skeden av handläggningen. I denna undersökning har uppgifterna från Bofinc i vissa fall kombinerats med andra data vilket framgår i det följande avsnittet.

Det undersökta materialet

Den statistik som illustreras i de olika diagrammen bygger på uppmättningsdata som är konsekvent och fullständigt dokumenterad. För antalet inkomna respektive beviljade ansökningar finns det ett fullständigt statistikunderlag för åren 2005-2016. Samma sak ifråga om de bidragsbelopp som har beviljats. Vad gäller de sökta bidragssummorna så är det först från år 2006 och framåt som det finns fullständiga uppgifter i Bofinc. Därför förekommer det olika årtal i diagrammen beroende på vilka uppgifter som har undersökts.

Statistiken över bidragets fördelning är här redovisad utifrån den indelning av de sökande i fyra kategorier eller grupper som Boverket använder i sitt ansökningsmaterial och sedan för över till Bofinc. De ansökande föreningarna sorteras efter organisationstillhörighet och tillhör antingen någon av riksorganisationerna Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker eller Våra Gårdar, alternativt är inte medlem i någon av dessa organisationer och hänförs då till gruppen ”övriga”.

Alla uppmättningsuppgifter som finns att tillgå är dock inte helt tillförlitliga. Det har visat sig att rutinen har varierat något för hur vissa ansökningsuppgifter har registrerats under den aktuella perioden. Framförallt gäller det uppgifter om vilken sorts åtgärder som bidraget har söks för, samt principerna för diarieföring av de ärenden som gäller tillgänglighetsåtgärder. Eftersom det inte går att ta fram helt exakta eller kompletta uppgifter om dessa frågor, kan de bara beskrivas på ett mer allmänt vis, utifrån befintliga data och erfarenhetsbaserad kunskap om materialet.

Det går inte att enbart utifrån ansökningsdata utläsa de socioekonomiska förhållandena på de orter som tilldelats investeringsbidrag. Följaktligen går det heller inte att se hur stor del av bidraget som har fördelats till lokaler i och nära socioekonomiskt utsatta orter och bostadsområden. Uppgifterna i Bofinc ger som bäst en bild av bidragets utfall uppdelat på

kommunkategorier eller regiontyper. I denna uppföljning används samma definition av begreppet ”bostadsområden med socioekonomiska utmaningar” som Boverket har som bedömningsgrund vid fördelningen av det ekonomiska stödet till utemiljöer i vissa områden³. I det sammanhanget är ett bostadsområde berättigat till bidrag om mer än 50 procent av hushållen har en låg köpkraft. Områden som förutom låg köpkraft även hade ett lågt valdeltagande i det senaste riksdagsvalet är särskilt prioriterade. Bostadsområden som enligt de kriterierna är aktuella för utemiljöstödet kan identifieras geografiskt med hjälp av ett digitalt kartunderlag som Boverket har tagit fram i GIS (Geografiskt informationssystem). Samma kartor har nu använts för att undersöka hur stor del av investeringsbidraget till allmänna samlingslokaler som getts till lokaler i eller i anslutning till socioekonomiskt utsatta områden. Här har förekomsten av både låg köpkraft och lågt valdeltagande använts som kriterier och statistikunderlaget är de officiella siffrorna för köpkraften per den 31 december 2014 samt uppgifter om deltagande i 2014 års riksdagsval. Det är rimligt att anta att de förhållandena är relevanta för hela perioden 2005-2016.

Frågeställningar till materialet

De frågor som har ställts till materialet i den här undersökningen är följande:

- Hur många bidragsansökningar har kommit in årligen och hur stor del av dessa har beviljats?
- Hur stort totalbelopp har sökts årligen och hur mycket har anslaget räckt till?
- Hur många ansökningar har kommit in från respektive sökandegrupp och hur många har fått bifall? Hur stort belopp har tilldelats respektive sökandegrupp totalt under perioden?
- Vilken sökandegrupp har haft lättast att få bidrag i proportion till antal ansökningar och sökt bidragsbelopp?
- Hur har bidragsbeloppen fördelats länsvis under perioden, totalt och per capita?
- Vilka kostnadsnivåer är vanligast i bidragsprojekten?
- Hur stor del av bidraget når socioekonomiskt utsatta orter och bostadsområden?

³ Förordning (2016:398) om stöd till utemiljöer i vissa bostadsområden

Statistiken i sammanfattning

Efterfrågan på stödet överstiger kraftigt anslagen

Statistiken visar tydligt att söktrycket på detta bidrag, liksom tidigare, har varit mycket högt. Drygt en tredjedel av ansökningarna har årligen fått bifall och statistiken visar på en relativt jämn differens mellan antalet inkomna och beviljade ansökningar under åren 2005-2016. En viss andel av ansökningarna faller bort av olika formella skäl men många godkända och väl genomförda ansökningar måste avslås varje år.

Skillnaden mellan de bidragsbelopp som har sökts och de som kunnat beviljas är ännu något större och det årliga anslaget har i allmänhet räckt till i genomsnitt en fjärdedel av de sökta stödbeloppen. Oavsett vissa variationer i det tillgängliga anslaget så kvarstår ett betydande glapp mellan tillgång och efterfrågan på bidragsmedel. Statistiken över fördelade bidrag visar också en klar tendens att projekt med lägre kostnader prioriteras vilket förstås ger möjlighet att bevilja fler ansökningar.

De tre riksorganisationerna är starkt prioriterade

De tre riksorganisationerna har en särställning och åren 2005 till 2016 har de tillsammans tilldelats drygt 80 procent av de tillgängliga bidragsmedlen. Den sökandegrupp som får lägst andel av sina ansökningar beviljade är de som inte tillhör Bygdegårdarnas riksförbund, Våra Gårdar eller Folkets Hus och Parker, det vill säga gruppen ”övriga”. Den gruppen står bakom cirka 40 procent av alla ansökningar som kommit in under perioden, men det är bara runt 20 procent av samtliga beviljade ansökningar som är deras. En viss andel av de sökande från denna kategori har bedömts som obehöriga men även med det beaktat är gruppen ”övriga” statistiskt sett missgynnad.

Stödet går inte till socioekonomiskt utsatta orter och bostadsområden

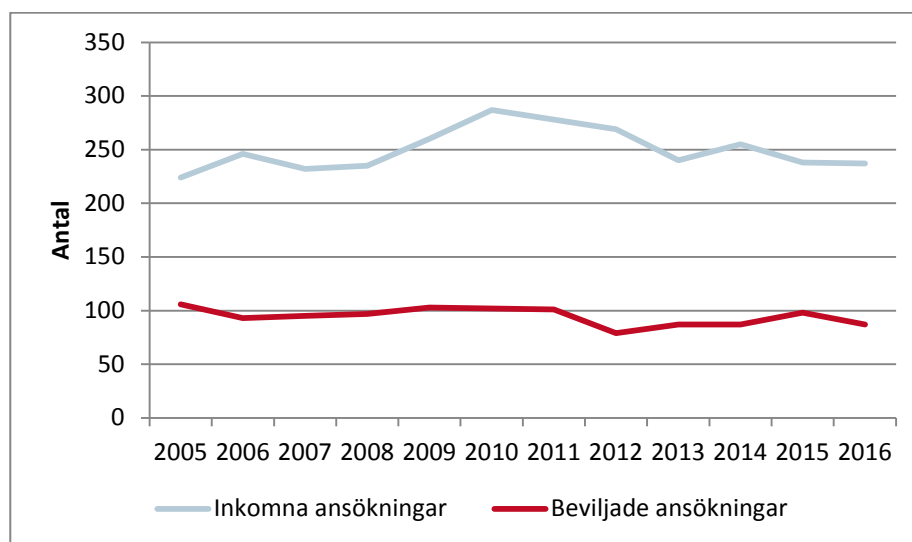
Ytterst få samlingslokaler i socioekonomiskt utsatta områden, som här är definierade som områden med både låg köpkraft och lågt valdeltagande, har fått investeringsstöd under åren 2005-2016. Av de lokaler på sådana orter som faktiskt har fått bidrag, ligger hälften i storstadsområden eller större tätorters ytterområden, medan de övriga finns i mindre tätorter runt om i landet. Det är emellertid få bidragsansökningar som kommer in från utsatta områden, vilket delvis kan förklaras med bristen på både samlingslokaler och på den typ av traditionellt svenskt föreningsliv som bidragen en gång konstruerades för.

Total efterfrågan på investeringsstödet

Antal ansökningar som har kommit in respektive beviljats

Antalet ansökningar som kommit in årligen har varit relativt stabilt under perioden, med ett medeltal på 250 ansökningar. Antalet beviljade ansökningar är i medeltal 94 stycken per år, med som mest 106 stycken och som minst 79 stycken. Det innebär att i genomsnitt får 38 procent av de årligen inkomna ansökningarna bifall.

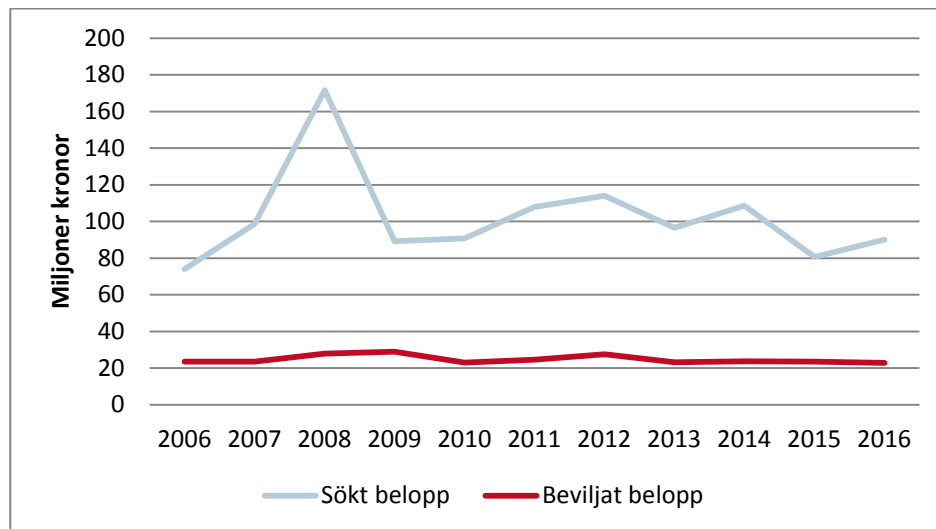
Diagram 1. Antalet ansökningar som kommit in respektive beviljats ansökningsåren 2005 till 2016

Sökta respektive beviljade belopp

Den totalt sökta bidragssumman per år har pendlat runt 100 miljoner kronor, med en topp på 172,0 mkr år 2008. Lägst summa, 74,0 mkr, var sökt år 2006. Det belopp som sammanlagt beviljats var högst år 2009 med 29,0 mkr och lägst år 2016 med 22,8 mkr. I medeltal har 24,7 mkr beviljats per år, vilket ungefär motsvarar anslaget. Det betyder att i genomsnitt har 24 procent av det totalt sökta bidragsbeloppet per år kunnat beviljas. Vissa år har ett något högre belopp varit tillgängligt på grund av att Boverket tidigare hade möjlighet till anslagssparande, det vill säga att man har kunnat fördela pengar som inte använts året innan.

Diagram 2. Summan av totalt sökta respektive beviljade bidragsmedel i miljontal kronor åren 2006 till 2016

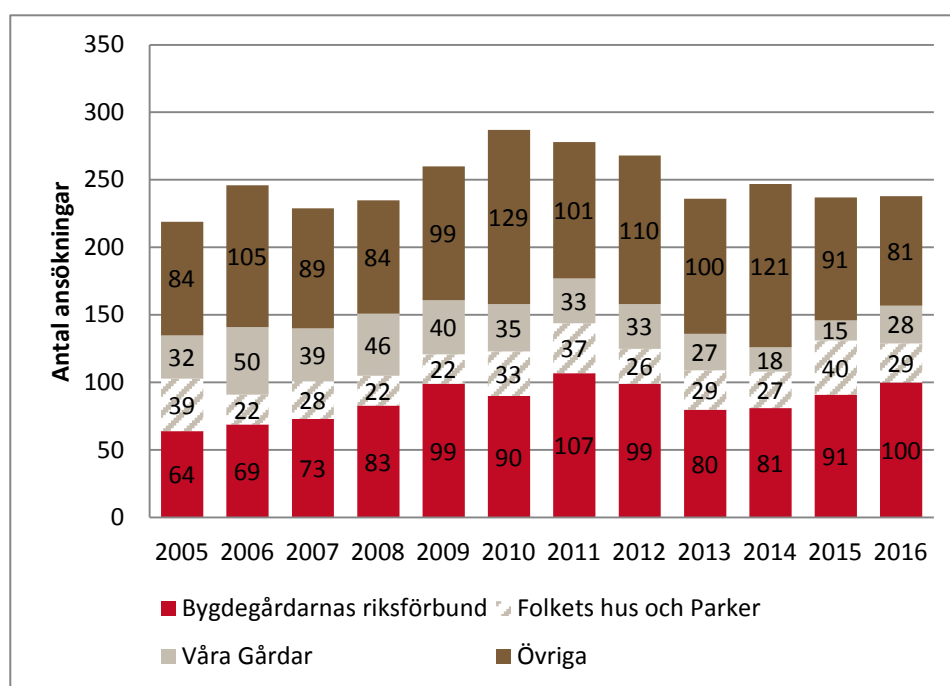

Antal ansökningar och sökta bidragsbelopp per sökandegrupp

Antal ansökningar som har kommit in årsvis

Statistiken visar att det sammantaget är gruppen ”övriga” som både har lämnat in flest ansökningar och sökt högst bidragsbelopp. Av de tre riksorganisationerna är det Bygdegårdarnas riksförbund som varje år kommit in med flest ansökningar, medan den högst sökta summan av de tre har varierat.

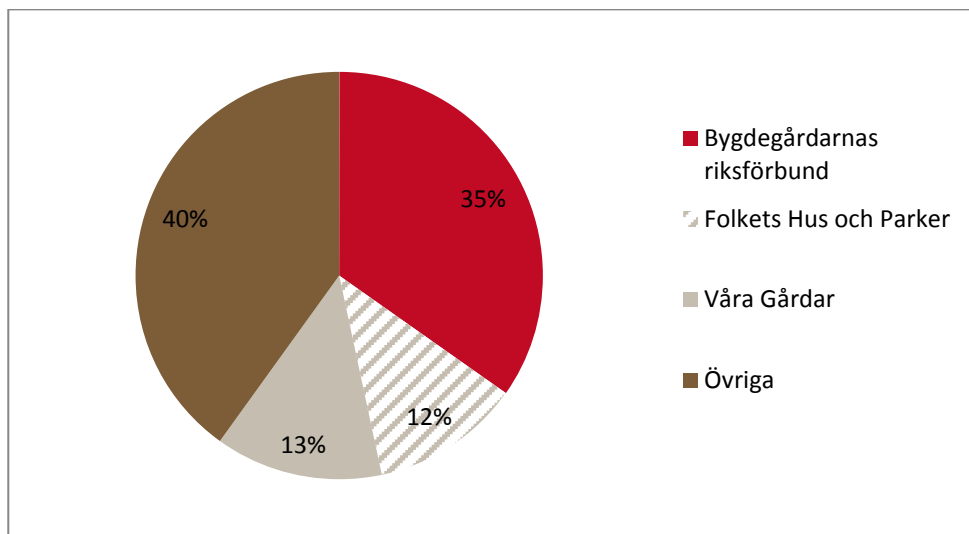
Diagram 3. Antal ansökningar som kommit in per grupp och ansökningsår 2005-2016

Fördelning av ansökningarna för hela perioden

Riksorganisationerna som helhet har under perioden 2005-2016 stått för 60 procent av alla ansökningar medan 40 procent kommit in från gruppen ”övriga”.

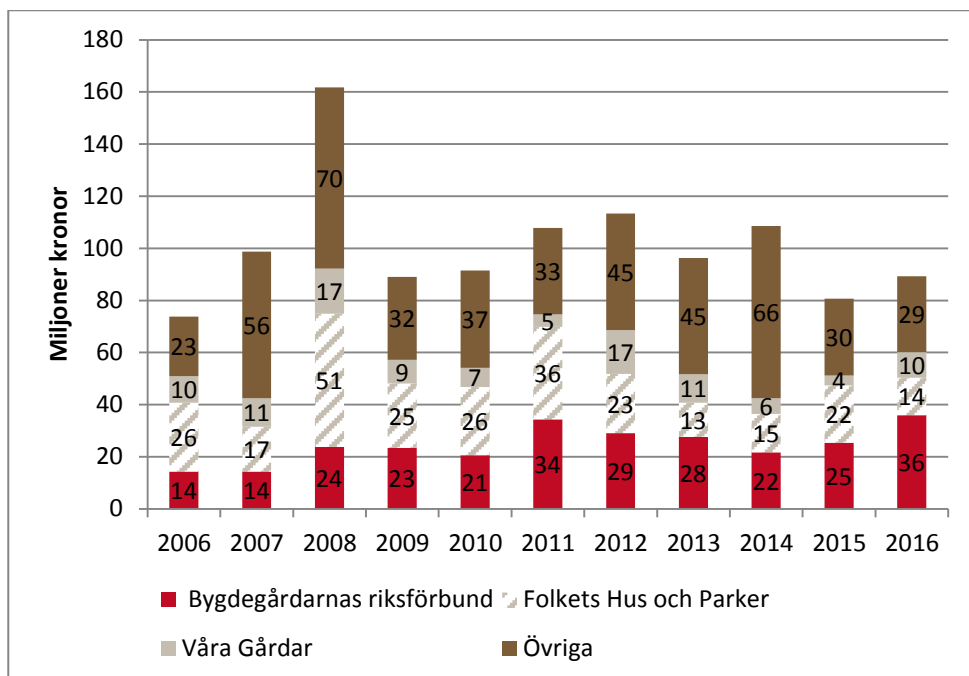
Diagram 4. Gruppernas andel av alla inkomna ansökningarna för åren 2005-2016

Sökt bidragsbelopp årsvis per grupp

Här är variationen mellan åren något större än för antalet ansökningar men vanligen har gruppen ”övriga” sökt ett större sammanlagt bidragsbelopp än någon av de enskilda riksorganisationerna.

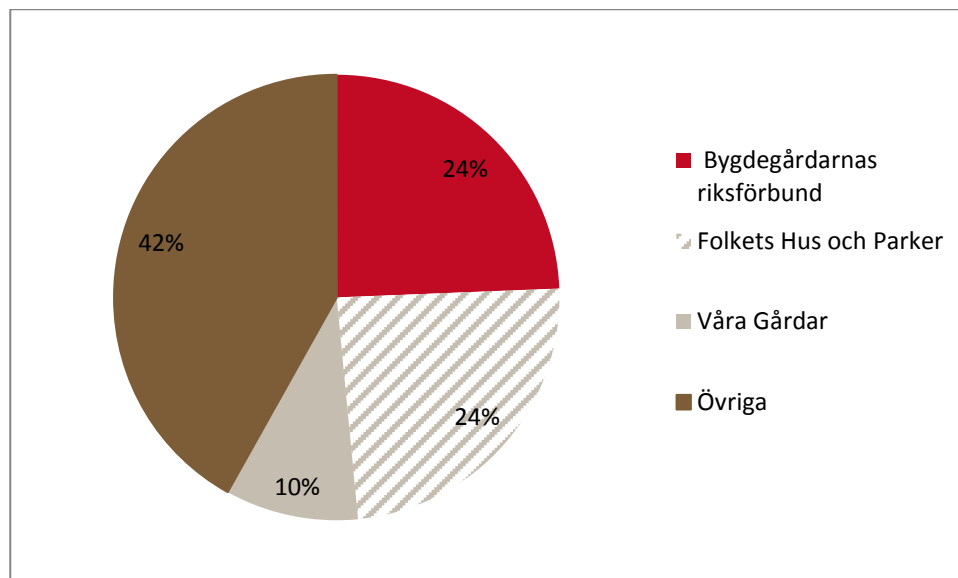
Diagram 5. Sökta bidragssummor per grupp och ansökningsår 2006-2016 avrundat till miljoner kronor

Andelar av det totalt sökta bidragsbeloppet

Gruppen övriga har sammanlagt sökt mest pengar och står för 42 procent av det totalt sökta beloppet 2006-2016. Riksorganisationerna som helhet har sökt 63 procent av totalbeloppet.

Diagram 6. Andelar av det totalt sökta bidragsbeloppet åren 2006-2016

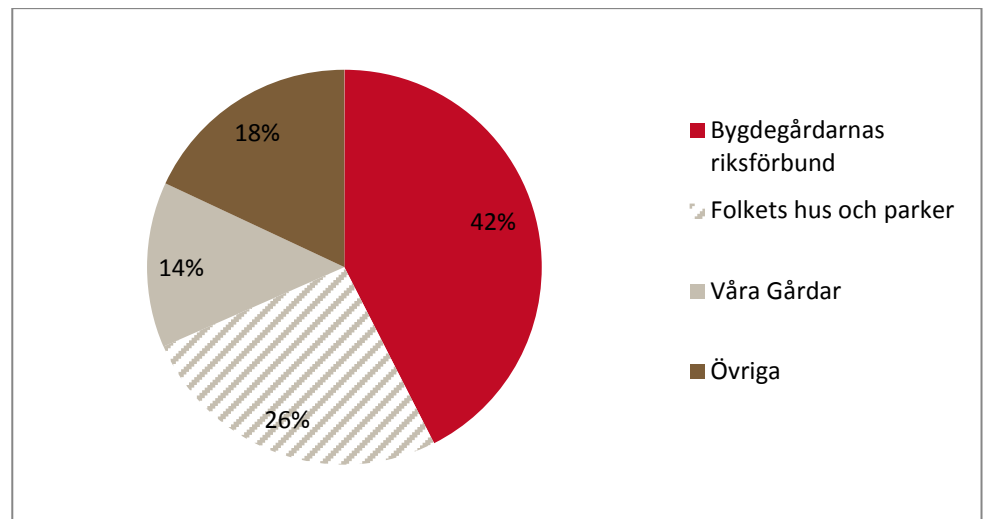

Investeringsstödet fördelning 2005-2016

Bidragets procentuella fördelning mellan sökandegrupperna

Undersökningen visar att de föreningar som tillhör Bygdegårdarnas riksförbund har fått högst sammanlagt bidragsbelopp under perioden. Med undantag av åren 2005 och 2015 har bygdegårdarna även årsvis fått störst andel beviljad av de tillgängliga medlen och det senaste året, 2016, fick de hela 59 procent av anslaget. Det innebär att Bygdegårdarnas riksförbund totalt har fått 42 procent av hela periodens bidragsmedel och därefter följer Folkets hus och parker med 26 procent, gruppen ”övriga” med 18 procent och sist Våra Gårdar som har fått 14 procent. Riksorganisationerna tillsammans har alltså tilldelats 82 procent av de tillgängliga bidragsmedlen åren 2005 till 2016.

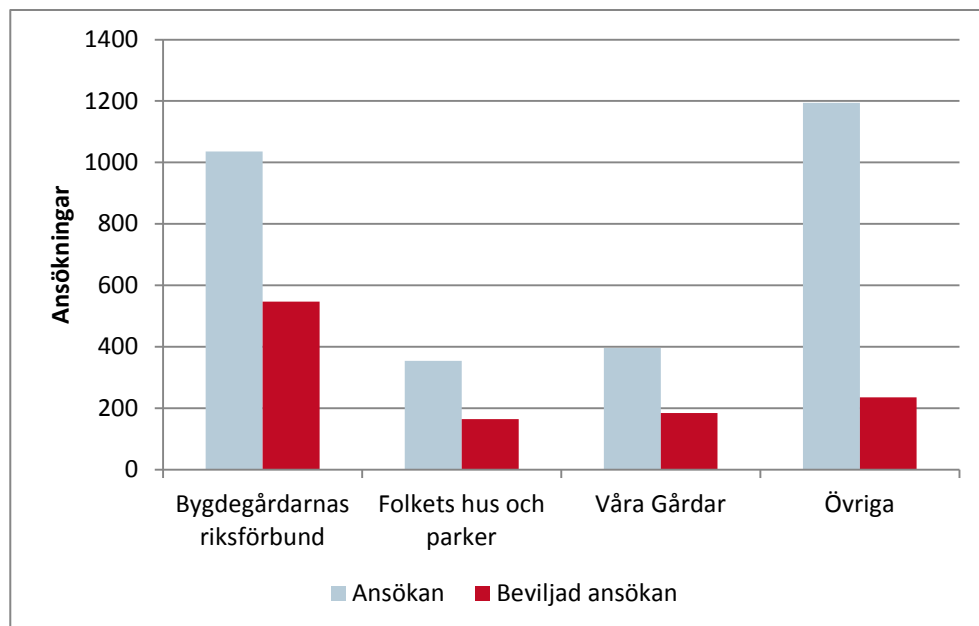
Diagram 7. Den totala fördelningen av bidragsmedlen mellan grupperna för 2005 – 2016

Förhållandet mellan antal sökta respektive beviljade bidrag per grupp

Bygdegårdarnas riksförbund är den sökandegrupp som har fått största andelen, 53 procent av sina ansökningar beviljade. Därefter följer Folkets hus och parker och Våra Gårdar med 47 procent respektive 46 procent beviljade ansökningar. Gruppen övriga har endast fått 20 procent av sina ansökningar beviljade.

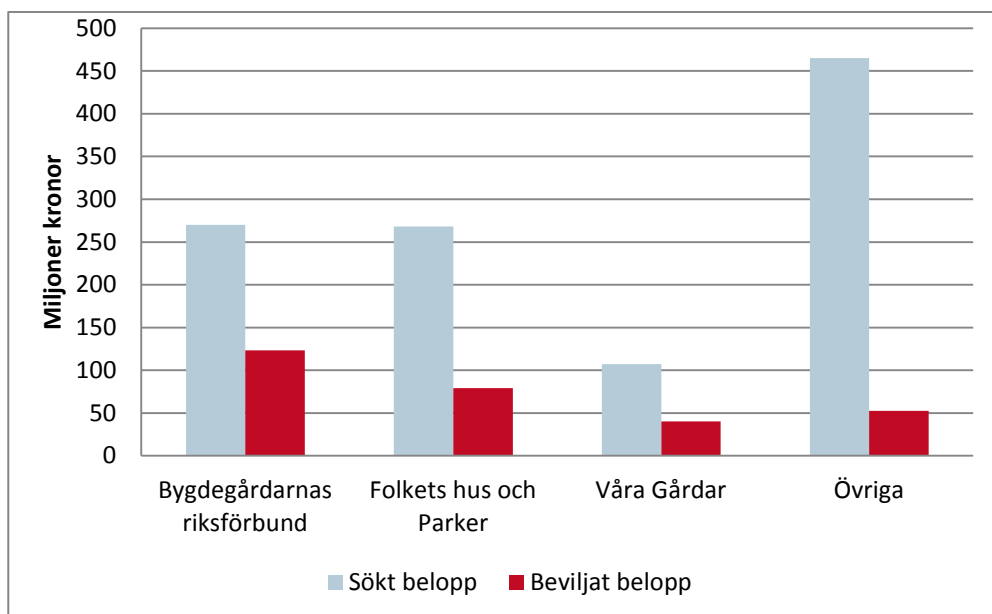
Diagram 8. Antal ansökningar och beviljade ansökningar 2005-2016

Förhållandet mellan sökta respektive beviljade bidragbidragsbelopp per grupp

Ett liknande förhållande gäller för hur stor andel av det sammanlagt sökta beloppet som respektive grupp har fått beviljat under perioden. Men diagram 9 visar att ifråga om bidragssummor har gruppen "övriga" ännu svårare att få igenom sina ansökningar, då endast 11 procent av sammanlagt sökt bidrag har beviljats. Även här ligger Bygdegårdarnas riksförbund i topp med 45 procent följt av Våra Gårdar med 37 procent och Folkets hus och parker med 29 procent.

Diagram 9. Sökt belopp och beviljat belopp i kronor åren 2006-2016

Bidragsmedlens geografiska fördelning mellan de 21 länen

En översiktlig granskning av hur bidraget har fördelats över landet den undersökta perioden visar att störst sammanlagda summor för perioden har gått till de mest tätbefolkade regionerna. Ser man istället till hur stor summa som har tilldelats länen per innevånare så ligger istället flera av glesbygdslänen i topp. Någon undersökning av relationen mellan antalet inkomna och antalet beviljade ansökningar per län har inte gjorts.

Diagram 10. Hur bidraget totalt har fördelats per län i miljontal kronor

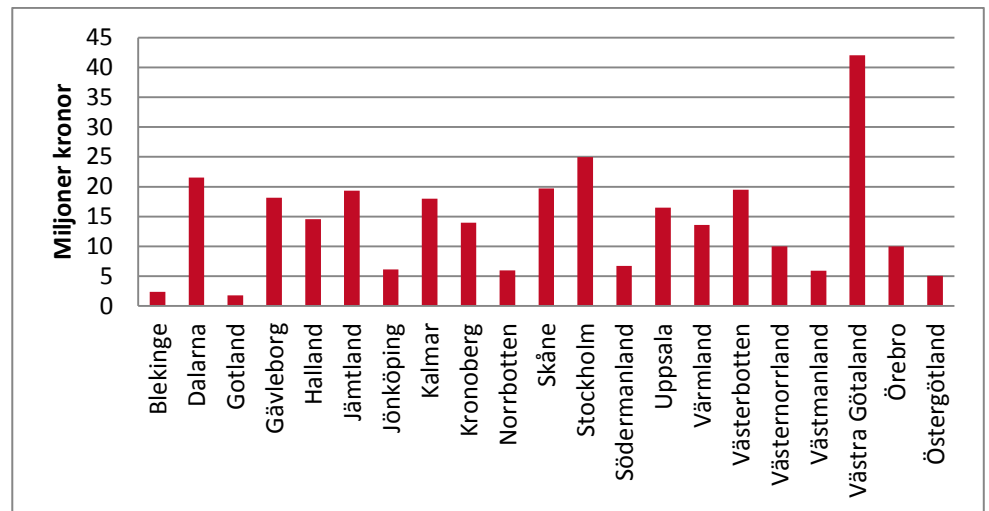
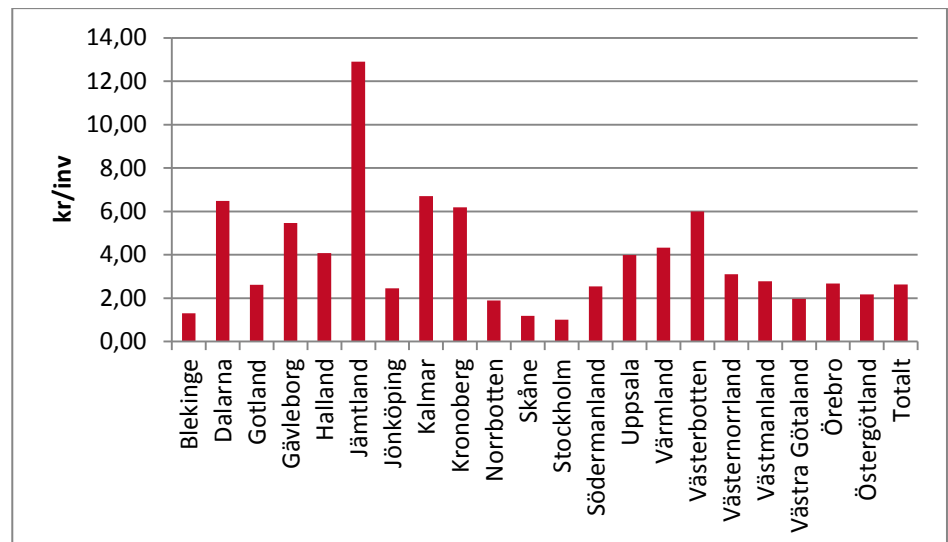

Diagram 11. Hur bidraget totalt har fördelats länsvis, uttryckt i kronor per invånare

De vanligaste typerna av projekt och byggnadsåtgärder

Investeringsbidraget till allmänna samlingslokaler kan sökas för byggnadsåtgärder som innebär standardhöjande reparation, nybyggnad, ombyggnad, tillbyggnad, köp eller tillgänglighetsskapande åtgärder. Det är svårt att utifrån ansökningsdata i Bofinc ge en fullt rättvisande bild över vilka åtgärder som det är vanligast att söka och få investeringsbidrag för. Detta är uppgifter som de sökande själva ska föra in i ansökningsformuläret men ibland har det gjorts senare, under handlägningsprocessen. I andra fall har de ursprungliga uppgifterna korrigerats, exempelvis om projektet i sig har reviderats. Sådana tillägg och ändringar har inte alltid dokumenterats i Bofinc. Trots den typen av brister i materialet går det ändå att få en god bild av läget utifrån de befintliga uppgifterna samt Boverkets samlade kännedom i dessa ärenden.

Höjd standard

De vanligaste åtgärderna som föreningarna har sökt stöd för ligger inom kategorin ”standardhöjande reparationer” och därefter i storleksordning kommer ”ombyggnader” och ”tillbyggnader”. Ofta kan det vara svårt att dra tydliga gränser mellan de olika åtgärdstyperna. En standardhöjande reparation kan kräva att man måste göra en mindre ombyggnad, liksom det i samband med en ombyggnad kan vara starkt motiverat att samtidigt höja byggnadens standard i vissa delar. Som standardhöjande åtgärder räknas även de investeringar som görs för att minska och effektivisera energiförbrukningen i samlingslokalerna samt vissa miljörelaterade åtgärder, exempelvis gällande avlopp. Vid sådana insatser blir det ofta även aktuellt med om- och tillbyggnader. Energibesparande åtgärder har blivit alltmer prioriterade i bidragsfördelningen under senare år.

Tillgänglighet

Ansökningar om bidrag för att genomföra tillgänglighetsskapande åtgärder i samlingslokaler är alltid prioriterade. De har en särställning i och med att det går att få hela kostnaden finansierad, med ett maxbelopp på 200 000 kr per samlingslokal. Kraven på god tillgänglighet till och inom lokalen är också en förutsättning för att få bidrag till andra typer av åtgärder och därför handlar en stor del av ansökningarna antingen helt eller delvis om tillgänglighetsåtgärder. Även här är det dock svårt att visa på några exakta siffror, bland annat för att Boverkets principer för diarieföring av ansökningar om tillgänglighetsåtgärder har varierat under perioden.

Få ansökningar för nya samlingslokaler

De bidragsansökningar som är minst vanliga är de som gäller nybyggnad eller köp av lokal, åtgärder som är kopplade till höga projektkostnaderna. Enligt tillgängliga data har endast ett femtontal sådana ansökningar beviljats medel åren 2005-2016, varav flera gäller nybyggnader i anslutning till redan befintliga samlingslokaler. Några fall handlar om föreningar som har tagit över en befintlig byggnad och beviljats bidrag för att bygga om den till en ny samlingslokal som ska ersätta föreningens gamla lokal. Investeringsstödet har alltså bara i undantagsfall kunnat bidra till att helt nya samlingslokaler har skapats.

Mindre projekt får lättare bidrag

Det är svårt att utifrån statistikunderlaget utläsa kvalitativa skillnader mellan de olika sökandegruppernas bidragsprojekt. Däremot går det att se hur höga belopp de i genomsnitt har ansökt om, samt genomsnittlig storlek på de bidragsbelopp per ansökan som respektive grupp har beviljats. Vanligtvis ansöker man om ett maximalt bidragsbelopp, vilket är 50 procent av totalkostnaden. Som regel får de projekt som slutligen beviljas bidrag ett belopp som ligger på mellan 80-90 procent av det man ansökte om. Utifrån den vetskapen ger siffrorna i tabellen här nedan även en uppfattning om kostnadsnivåerna för bidragsprojekten. Det framgår en tydlig tendens i bidragsgivningen till att snarare ge bidrag till flera och mindre omfattande projekt, än till ett mindre antal projekt med högre omkostnader, vilket kan ge varierande effekter för de skilda sökandegrupperna.

Tabell över storleken på sökt bidragsbelopp per enskild ansökan åren 2006-2016

Lokaltyp	Genomsnittligt sökt belopp per inkommen ansökan	Genomsnittligt bidragsbelopp per beviljad ansökan
Bygdegårdarnas riksförbund	260 000 kr	225 000 kr
Folkets hus och parker	757 000 kr	479 000 kr
Våra Gårdar	270 000 kr	217 000 kr
övriga	390 000 kr	221 000 kr

Tabellen visar att Folkets hus och parker är den grupp som söker högst genomsnittligt bidragsbelopp per projekt, följt av gruppen ”övriga”, Våra Gårdar och slutligen Bygdegårdarnas riksförbund. När det gäller det beviljade beloppet visar siffrorna för Bygdegårdarna och Våra Gårdar en genomsnittlig bidragstilldelning på 86 respektive 80 procent av det sökta bidragsbeloppet per ansökan. Det kan utläsas så att de projekt som får bidrag är tämligen representativa, eller ”typiska”, för dessa båda grupper.

För Folkets Hus och Parker och för gruppen ”övriga” ligger siffrorna för beviljat belopp på 63 respektive 57 procent av genomsnittligt sökt belopp. Denna skillnad betyder inte att de sökande från dessa grupper brukar beviljas en relativt lägre bidragsandel till sina projekt. Det bör istället tolkas så att de ansökningar som främst beviljas är de som omfattar ett lägre bidragsbelopp än vad som är genomsnittet för dessa grupper.

Statistiken talar om att de tillgängliga bidragsmedlen och antalet beviljade ansökningar har legat på en relativt jämn nivå under perioden (diagrammen 1 och 2). Det är också konstaterat att Bygdegårdarnas riksförbund har fått såväl flest ansökningar och som högst totalt bidragsbelopp beviljat. Ansökningarna från Folkets hus och parker är genomgående färre till antalet men ligger allmänt på en högre kostnadsnivå än de andra gruppernas. Främst kanske beroende på att deras fastigheter och byggnader vanligen är större. Siffrorna i tabellen talar dock för att de projekt i denna sökandegrupp som får bidrag generellt sett har lägre kostnadsnivå än genomsnittet för gruppen, (jämför diagrammen 8 och 9), vilket ofta kan kopplas till mindre byggnadsyta.

Våra Gårdar söker främst bidrag till projekt med en kostnadsnivå motsvarande bygdegårdarnas men är den grupp av de fyra som både har sökt och beviljats det lägsta sammanlagda beloppet under perioden. Sökandegruppen ”övriga” uppvisar den största skillnaden mellan sökt och beviljat medelbelopp. Detta är en omfattande och heterogen grupp med stor spännvidd vad gäller de sökta bidragsbelopp, och tabellens siffror är genomsnittliga och kanske inte helt representativa. De relativt få bidrag som går till gruppen är till storleken dock jämförbara med dem som går till Bygdegårdarnas riksförbund och Våra Gårdar.

Ett fåtal investeringsbidrag går till socioekonomiskt utsatta orter och bostadsområden

Genomgången av investeringsstödet fördelning för åren 2005-2016 visar att det även under denna period bara undantagsvis har gått till samlingslokaler i eller i anslutning till socioekonomiskt utsatta områden, vilka här alltså har definierats som områden med både låg köpkraft och lågt valdeltagande. Hur många bidragsansökningar som under samma period kommit in gällande lokaler i dessa områden har inte kunnat undersökas.

Av samtliga de 1204 enskilda investeringsbidrag som Boverket har beviljat under åren 2005-2016 är det 217 stycken, eller 18 procent, som har gått till samlingslokaler i områden där över hälften av hushållen har en låg köpkraft. Det stora flertalet av dessa gäller bygdegårdar och andra lo-

kaler belägna på landsbygden. Ser vi till antalet bidrag som har tilldelats lokaler i områden som utmärks av både låg köpkraft och lågt valdeltagande, så handlar det om 16 stycken eller drygt 1 procent av samtliga beviljade bidrag. Av dessa samlingslokaler ligger uppskattningsvis hälften i storstadsområden eller större tätorters ytterområden, medan övriga finns i mindre tätorter runt om i landet.

Referenslista

SOU 2003:118 Allmänna samlingslokaler, demokrati, kultur, utveckling
ISBN 91-38-22040-7

Proposition 2009/10:55 ”En politik för det civila samhället”

Förordning (2016:398) om stöd till utemiljöer i vissa bostadsområden
Svensk författningssamling 2016:398

Folk i rörelse – medborgerligt engagemang 1992-2014,
Johan von Essen, Magnus Jegermalm och Lars Svedberg
Ersta Sköndal högskola 2015
ISSN 1402-277X

Digitaliserade SOU:er - 1922-1999, ur Kungliga bibliotekets arkiv
<http://regina.kb.se/sou/>

SOU 1939:30 Betänkande med utredning och förslag rörande tillgodoseendet av allmänna samlingslokaler avgivet av 1937 års utredning angående allmänna samlingslokaler
Stockholm 1939
Digitaliserad år 2012

SOU 1955:28 Samlingslokaler, Bostadskollektiva kommitténs betänkande IV,
Stockholm 1955
Digitaliserad år 2012

SOU 1971:92 Finansiering av allmänna samlingslokaler, Betänkande avgivet av samlingslokalutredningen
Stockholm 1971
Digitaliserad år 2013

SOU 1981:63 Samhället och samlingslokalerna, Betänkande av samlingslokalkommittén,
Stockholm 1981
ISBN 91-38-06336-0
Digitaliserad år 2013

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se